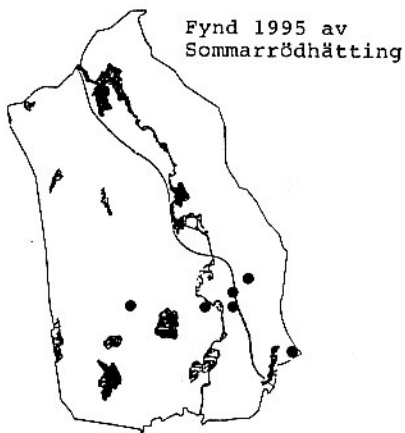

blev **den grå kamskivlingen** (*A. vaginata*) noterad först, 5 juli, tätt följd av **zonkamskivlingen** (*A. battarae*) och **orange kamskivling** (*A. crocea*). Dessa flugsvampar fruktifierade endast under juli med några få undantag. Den vanliga **bruna kamskivlingen** (*A. fulva*) visade sig först i mitten av juli men dess fruktifieringsperiod sträckte sig sedan långt in på hösten.

Riskorna (*Lactarius*) började dyka upp i början av juli men först efter mitten av månaden blev de allt vanligare. Totalt noterades 12 arter och flest noteringar fick **gulmjöllig smårisk** (*L. theiogalus*) som också var den riska som visade sig först, redan den 5 juli. Den 9 juli gjordes första fyndet av **pepparriska** (*L. rufus*) som sedan visade sig bli den svamp som noterats i de flesta lokaler, totalt 71 olika 1x1 km. rutor. Endast en notering av **skäggriska** (*L. torminosus*) gjordes under månaden, nämligen den 26 juli. **Björksoppen** som redan visat sig under juni, fortsatte att uppträda ganska talrikt under juli, men fick konkurrens av **tegelsopp** (*L. versipelle*) i kampen som den vanligaste strävsoppen. Av övriga soppar noterades **stensoppen** (*Boletus edulis*) redan den 2 juli, men totalt hittades den enbart fyra gånger under månaden.

De första **kantarellerna** (*Cantharellus cibarius*) noterades den 5 juli men totalt sett kan man ej säga att den var särskilt vanlig under denna månad. Den noterades för enbart 11 lokaler. **Strecknagelskivlingen** som noterats vara en av de vanligaste arterna under juni fortsatte att producera fruktkroppar under juli månad (14 nya lokaler) men de näst-

kommande månaderna skulle den visa sig alltmer sällan. **Klubbmurklingen** (*Mitrella paludosa*) som växer på löv i fuktiga lokaler visade sig för första gången den 15 juli. Under perioden 10 juni till 15 juli noterades den för 32 lokaler. **Såpmusseronen** (*Tricholoma saponaceum*) framträdde i slutet av månaden, men det skulle senare visa sig att 1995 ej var något bra år för musseroner.

Augusti

I likhet med juli dominerades augusti av arter från kremlor, riskor, flugsvampar och soppar. Totalt gjordes 673 noteringar och drygt 170 arter noterades trots att månaden blev torr och då speciellt senare hälften av den.

Vanligaste **kremlan** under månaden blev **tegelkremla** med 26 noterade 1x1 km-rutor, tätt följd av **grönkremlan**. **Gulkremlan** uppträdde talrikast de första veckorna för att sedan i slutet av månaden bli alltmer ovanlig. **Stinkkremlan** började under augusti profilera sig som en av de mera frekventa arterna (15 noteringar). Den **rodnande flugsvampen** blev även denna månad den mest noterade (15 lokaler) medan den bruna började avta i frekvens. De två sista veckorna började fruktkroppar av de tidigare ej funna arterna, **röd flugsvamp** (*A. muscaria*), **vit flugsvamp** (*A. virosa*) och **svartringad flugsvamp** (*A. porphyria*) att visa sig i markerna. Först ut blev **svartringad flugsvamp** som noterades den 14 augusti. Den **röda flugsvampen** visade sig den 28 augusti och för denna månad noterades den på endast tre lokaler.

Den **vita flugsvampen** noterades på 5 lokaler den sista veckan i månaden.

Riskorna började att komma alltmer även om det tycks som om augusti ej var en speciellt bra månad för detta släkte. **Pepparriskan** blev mest frekvent med 15 noteringar, följd av **svartriska** (*L. necator*) med 10 lokaler. **Strävsopporna** avtog i frekvens sannolikt beroende på den torra väderleken. De första **smörsopporna** (*S. luteus*) och **örsopporna** (*S. bovinus*) dök upp här och där i markerna även om de ännu var ganska ovanliga. **Kantarellen** blev allt vanligare (24 lokaler) och **citrongul slemskivling** (*Gomphidius glutinosus*) började bli alltmer frekvent. **Sammetsfotad pluggskivling** (*Paxillus atrotomentosus*) som växer vid/på äldre barrvedsstubbar noterades för första gången den 4 augusti och totalt sågs den på 12 lokaler denna månad. Den **vanliga pluggskivlingen** (*P. involutus*) började komma i slutet av månaden. Tidigare hade den noterats några gånger vid månadsskiftet juni/juli men sedan uteblivit under drygt en månad. **Spindlingarna** började fruktifiera mera allmänt och totalt för augusti noterades 22 arter. Fina fynd av **skönfotad spindling** (*C. venustus*) och **brödspindling** (*C. crassus*) gjordes i trakterna av Gryten.

September

September brukar vara bästa svampmånaden och detta gällde även för 1995, såväl avseende art- som individrikedom. Totalt gjordes 1450 noteringar och 277 arter registrerades. Först den 9 september noterades **narrkantarellen** (*Hygrophoropsis aurantiaca*),

vilken sedan skulle visa sig på ytterligare 59 lokaler, till det sista fyndet den 29 oktober. **Kremlorna** dominerades av **grönkremla**, **storkremla** och **tegelkremla** medan **gulkremlan** nästan försvunnit helt.

Av **flugsvamparna** dominerade nu den **röda** (26 lokaler) och den **svartringade** (27 lokaler) medan de förut så vanliga **rodnande** och **bruna flugsvamparna** nu blev alltmer ovanliga. Den **vita flugsvampen** ökade i frekvens och noterades för 15 lokaler. **Pepparriskan** noterades för hela 35 lokaler och blev även totalt en av de mest noterade arterna denna månad. **Lakritsriska** (*L. helvus*) hade en stark period och noterades för 25 lokaler. Av **sopparna** ökade **smörsoppen**, **örsoppen** och **sandsoppen** (*S. variegatus*) i frekvens högst betydligt jämfört med månaden innan. **Björksoppen** började försvinna men ersattes alltmer av dess nära släkting **kärropsoppen** (*L. holopus*) som noterades på 11 lokaler. Den första **trattkantarellen** (*Cantharellus tubaeformis*) noterades den 2 september.

Skogsvaxskivlingar (*Hygrophorus*) som ej påträffats tidigare månader började nu bilda fruktkroppar. **Olivvaxskivlingen** (*H. olivaceoalbus*) noterades för 11 lokaler. Av de mera noterbara fynden kan nämnas **granrödling** (*Entoloma turbidum*) som hittades på tre lokaler därav ett fynd av Holger Axelsson. Detta är en ganska stor rödling som gärna växer i friska barrskogar. **Rotspindlingen** (*C. argutus*) noterades för 7 lokaler. Denna art växer i symbios med asp gärna på mera

bördiga marker. Tom Sävström gjorde ett återbesök på lokalen väster St. Nadden och hittade där en riska, *L. scoticus*, som växte i sphagnum i ett örtrikt kärr. Det kanske finaste fyndet denna månad gjorde Lars Bsenko som hittade **kastanjesoppen** (*Gyroporus castaneus*) i Dalbacken, där den växte ca. 80 meter från den ek den sannolikt bildar mykorrhiza med. Kastanjesoppen är hotklassad i kategori 4.

Oktober

Trots frost och en kall oktober gjordes 637 noteringar och 200 arter blev registrerade. **Kremlorna** började avta starkt denna månad och flest noteringar fick **giftkremlan** (*R. emetica*) som hittades på 7 lokaler.

Flugsvamparna dominerades helt av den **röda** som noterades för 20 lokaler. **Svartringad flugsvamp** som varit talrik under september kunde endast hittas på 3 lokaler. Övriga flugsvampar lyste helt med sin frånvaro. Riskorna var fortfarande talrika, där **pepparriskan** behöll sin ställning som mest frekvent. Av **strävsopparna** gjordes bara en notering. **Tegelsoppen** hittades den 1 oktober och detta fynd skulle visa sig vara det sista för året. **Smörsopp**, **sandsopp** och **örsopp** var fortfarande ganska talrika. **Pluggskivlingen** (18 noteringar), **rökslöjskivling** (*Hypholoma capnoides*), 16 noteringar, och **narrkantarell**, 23 noteringar, utgjorde tillsammans med **röd flugsvamp** de vanligaste svamparna denna månad.

I mitten av månaden började några typiska senhöstsvampar att uppträda. **Blåmusseronen** (*Lepista nuda*) notera-

des för 5 lokaler, **frostvaxskivling** (*Hygrophorus hypothejus*) hittades på 4 lokaler. **Vinterskivlingen** (*Flammulina velutipes*) som växer på lövved, gärna *salix*, visade sig i allt större bestånd. Totalt 8 noteringar.

November och december

Dessa månader gjordes inga noteringar av kremlor, riskor eller soppar. Totalt gjordes 49 noteringar fördelade på 27 arter. **Frostvaxskivling** (2 lokaler) och **vinterskivling** (5 lokaler) bildade dock fortfarande färsk fruktkroppar. En art som kommer vid denna sena tidpunkt på året är **vintermusslingen** (*Panellus mitis*) som växer på barrved. Den noterades för 5 lokaler.

Slutord

Det som redovisats i denna artikel utgör endast en bråkdel av allt material som insamlats under 1995. Beskrivningen här har inriktats på att redogöra för när svamparna har visat sig under

året och vilka som varit dominerande under olika tidsperioder. Av utrymmesskal har många släkten ej behandlats och urvalet av svampar är av samma skal starkt begränsat. Den mycket viktiga aspekten var svampar växer och vilka krav de ställer på omgivningen har ej heller behandlats (biotopkrav)

Inventeringar av denna typ ger ofta upphov till fler frågor än svar och för att kunna få en mer komplett bild av svampar och deras uppträdande i naturen, måste inventeringen drivas med samma intensitet under en följd av år. Detta innebär att allt material som kommer SSG tillhanda är betydelsefullt och var och en kan bidra efter sin förmåga. SSG välkomnar nya medlemmar som kan delta i vårt inventeringsarbete.

Slutligen vill jag tacka alla som deltagit i inventeringsarbetet och på så sätt gjort det möjligt att skriva denna artikel rörande inventeringsarbetet 1995.

Till sist en dikt, som påminner oss om hur härlig svampskogen är

Lakritsriskan

Ingvar Granqvist, 1983

Långsamt sluttar barrskogsmarken
ner mot mossbeklädda svackor.
Våta höljor minner om ett älgstråk.
Just i vitmossnejdens högre lägen
under en och annan narig gran
står glesa sällskap lakritsriskor,
grågulrosa med små vattenklara droppar.

När så torrperioden skruppnar mossan,
lakritsdoften sveper runt i sandmarks-
dälden.

Vandrar'n stannar, vädrar,
Vädrar om igen men gåtan sällsam är.
Lakritsdoft i bergslagsskog saknar fog?

Dock, i fuktig förna under narig gran
står i sällskap lakritsriskor,
Sprider ut sin doft och släpper sina
sporer
på det sätt som Skapar'n tänkt.

"Ur min anteckningsbok"

En morgon på Avlångsmossen 1974-03-30

Lennart Eriksson

Övernattade efter mötet i Stormossen och for tillsammans med Tom kl. 2.30 till Felingen. Gick på isiga vägar och hörde en pärluggla ivrigt ropande. Just framkomna (4-tiden) till Avlångskullen fick vi SV-ut höra ett taktfast skällande, troligen slaguggla, som tidigare hörts där av Sören. Den ropade nu i ca. 5 minuter, i två omgångar.

Vid Avlångens strand lurade vi någon timme och kunde följa hur den ena efter den andra av marsmorgonens fåglar vaknade och började sjunga/spela. Där fanns sparvugglan, inom hörhåll spelade tjädern, även hönor hördes. Orrarna kuttrade och hyssjade utifrån mossen. Två gräsänder flög bråkande runt den isbelagda sjön och morkullan sträckte. Ett par dubbeltrastar flöjtade och sedan även en koltrast.

Den första tranan ropade nerifrån Flyten och så småningom började småfåglar sträcka norrut, bl.a. många sävsparvar, bofink, björktrast och en järnsparv. Många mesar sjöng i skogen; tofsmes, talltita svartmes, kungsfågel, kungsfågel, trädkrypare och korsnäbbar. Spillkråkorna spelade och större hackspetten trummade. En ljunpipare passerade flöjtande på stela vingar och en

tofsvipa stod ensam på mossen. Två rådjur skrämades med långa skutt över Flyten.

Vid Stenbjörnskojan stöttes en älg samt strax därpå en vit skogshare. Ett par ormvråkar seglade över sin förmodade bodunge och på ett hygge varnade en gärdsmyg samt sågs nässeljäril och påfågelläga. Många nyckelpigor sågs på berghällarna. Vid Felingen sjöng mesar, bofink, grönfinkar, gröngöling, sågs en ormvråk samt en luggsliten räv i solgasset på en sten.

Det var en fantastisk vårmorgon med absolut vindstilla, röken från grillelden steg rakt upp! Till en början rätt kallt, senare på förmiddagen gassigt i solen.

Bengt Larssons herbarium från läroverkstiden på 1940-talet

Tom Sävström

Någon gång i början på 80-talet fick jag av Sven-Olof Eriksson (då förman på bruket) ett herbarium innehållande ett 50-tal pressade och etiketterade kärlväxter. Han hittade detta i parklagets gömmor som var gamla posten och låg i närheten av dåvarande apoteket (väster jv.) där de höll till med sina redskap. Parklaget skötte brukets parker och den sista arbetsledaren i laget var K S Kagestam som slutade där i augusti 1977. Efter att detta herbarium nu legat ett antal år i mina egna gömmor tyckte jag att det kunde vara dags att rota litet i dess härkomst. Nämda Kagestam gav mig härvid ledtrådar.

På fyra herbarieark finns som insamlare namnet Sture Karlsson, (som vid min kontakt i mars nyligen fyllt 70 år), nu bosatt i Västerås. På födelsedagen fick Sture uppvaktning av skolkamraten från 40-talet, Bengt Larsson. Ser man på, där hade jag båda växtinsamlarna i ett nötskal. Bengt är idag 68 år och bor i Hässelby utanför den kungliga huvudstaden. De båda suragrabbarna håller än idag kontakt med varandra.

De båda minns läroverkstiden i Västerås där det i biologiundervisningen ingick att samla 50 olika arter av kärlväxter, vilka skulle kunnas utantill vid påföljande förhör. De flesta växterna som finns i herbariet var väl mer eller mindre allmänna då som nu och insamlades till stor del då det var sommarlov. Etiketternas utformning kan ses i fig.1. Det är synd att inte växtlokalen närmare anges, det hade varit speciellt intressant vad gäller tandrotten, *Dentaria bulbifera* (fig. 2) som är en krävande kalkgynnad lundväxt. Den förekommer mindre allmänt kring Mälaren. I Surahammars kommun finns, vad jag vet, ingen tidigare observation av tandrot. Arten finns ej heller nämnd för sura i Malmgrens Västmanlands Flora (1982). Det vore intressant att veta var den insamlats, men för insamlaren är det naturligtvis omöjligt att minnas växtplatsen efter så lång tid.

Artlistan (fig.3) följer den ordning de ligger i herbariet. Av denna framgår att sporadiska insamlingar gjorts i Västerås och en (ullört) i Södertälje.

Övervägande antalet är dock samlade i Sura socken. Intressanta är också några arter med åker som växtplats, bl.a. blåklint, prästkrage och färgkulla. Förmodligen var dessa vanligare som "åkerogräs" då än i nutid. Vare sig kemisk ogräsbekämpning eller frörensning var väl på 40-talet särskilt utbrett.

En orkidé, nattviol, är insamlad. Som bekant är alla orkidéer numera fridlysta. Banvallen, som är en ur florasynpunkt spännande plats, har fått två arter med - blåeld och backskärfrö. Insamlarna har besökt många olika växtställen, då 18 st. anges. Med insamlarens tillåtelse överlämnas detta herbarium till Surahammars bibliotek. Hur det en gång i tiden hamnade i parklagets gömmor är dock fortfarande en olöst gåta.

Till sist, visst hör blommor och musik ihop. De omnämnda suragrabarna har nämligen musiken i blodet. Äldre surabor minns säkert Bengt Larssons Trio, däri ingick Bengt på dragspel, Sture Karlsson på trummor och Gösta Nordlander klarinett.

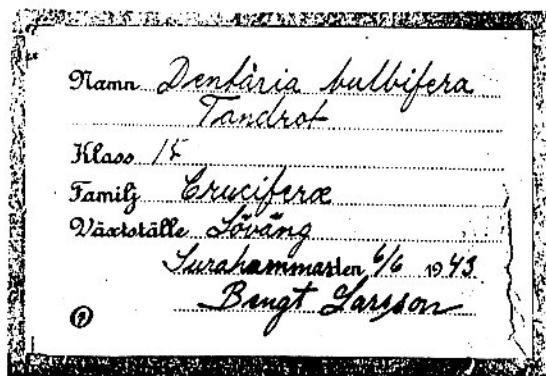

Fig. 1. Etiketternas utformning.

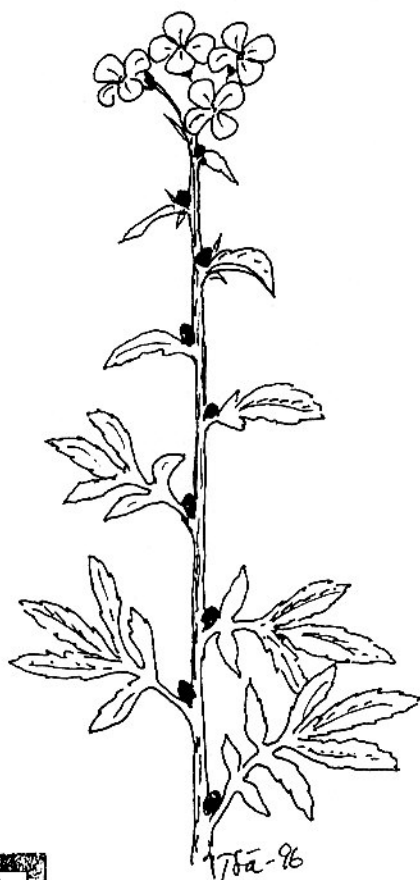

Fig. 2. Tandrot. Teckn. Tom Sävström

Fig. 3. Artlista, Bengt Larssons herbarium från 1940-talet. Där inte annat anges är BL insamlare. SK= Sture Karlsson. Observera att en hel del vetenskapliga namn har ändrats sedan dess. Här redovisas endast de som gällde vid insamlingstillfället.

Latinskt namn	Svenskt namn	Växtställe	Ort	Datum
Tussilago farfara	Hästhov	dikesren	V-ås	450512
Achillea ptarmica	Nysört	dikesren	sura	42 ?
Centaurea cyanus	Blåklint	åker	sura	420713
Chrysanthemum leucanthemum	Prästkrage	åker	sura	420713
Teraxacum vulgare	Maskros	åker	sura	420930
Achillea millefolium	Rölleka	dikesren	sura	420727
Filago montana	Ullört	gräsmark	Sö-tälje	430824
Anthemis tinctoria	Färgkulla	åker	sura	430810
Lathyrus pratensis	Gulvial	åker	sura	420718
Trifolium medium	Skogsklöver	skogsbacke	sura	420718
Menyanthes trifoliata	Vattenklöver	kärr	sura	430715
Echium vulgare SK	Blåeld	banvall	sura	400810
Myosotis palustris SK	Äkta förgåtmigej	fuktig mark	sura	380615
Alchemilla vulgaris SK	Daggkäpa	dikeskant	sura	390625
Linaria vulgaris SK	Gulsporre	gräsmark	sura	430804
Rapunculus acris	Smörblomma	åker	sura	420718
Anemone nemorosa	Vitsippa	blandskog	V-ås	420512
Anemone hepatica	Blåsippa	blandskog	V-ås	420512
Caltha palustris	Kabbleka	kärr	sura	420523
Filipendula ulmaria	Älgört	dike	sura	430723
Comarum palustre	Kräklöver	kärr	sura	430723
Rubus chamaemorus	Hjortron	mosse	sura	430613
Spirea salicifolia	Häckspirea	gräsmark	sura	430804
Geum rivale	Humleblomster	fukt. gräsmark	sura	430613
Fragaria vesca	(Skogs-)smultron	gräsmark	sura	430611
Potentilla erecta	Blodrot	gräsmark	sura	430611
Alchemilla vulgaris	Daggkäpa	gräsmark	sura	420614
Avena sativa	Havre	åker	sura	430728
Triticum sativum	Vete	åker	sura	430728
Hordeum distichum	Tvåradigt kom	åker	sura	430724
Secale cereale	Råg	åker	sura	430728
Briza media	Darrgräs	äng	sura	430810
Thlaspi alpestre	Backskärfrö	banvall	sura	430603
Cardamine pratensis	Ängsbräsa	löväng	sura	430606
Barbarea vulgaris	Sommargyllen	väggkant	sura	430501
Dentaria bulbifera	Tandrot	löväng	sura	430606
Crysmum cheiranthoides	Åkergyllen	åker	sura	420708
Anthriscus silvestris	Hundkåx	dikesren	sura	420827
Fumaria officinalis	Jordrök	odlad mark	sura	430723
Solanum tuberosum	Potatis	trädgård	sura	430725
Gagea lutea	Vårök	blandskog	V-ås	420512
Vicia cracca	Kräkvicker	äng	sura	420727
Habenaria bifolia	Nattviol	skogsbacke	sura	430718
Geranium silvaticum	Mids.blomster	dikesren	sura	430725
Thymus serpyllum	Backtimjan	sandig mark	sura	430827
Galeopsis speciosa	Hampdån	dikeskant	sura	430803
Brunella vulgaris	Brunört	gräsmark	sura	430804
Epilobium angustifolium	Mjölkört	dikesren	sura	430810
Campanula rotundifolia	Blålocka	dikesren	sura	420718
Euphorbia helioscopia	Revormstörel	åker	sura	420723
Primula veris	Gulviva	blandskog	sura	420609
Calluna vulgaris	Ljung	hed	sura	420827
Viola arvensis	Åkerviol	åker	sura	420920
Galium verum	Gulmåra	gräsmark	sura	420702
Galium boreale	Vitmåra	gräsmark	sura	420702